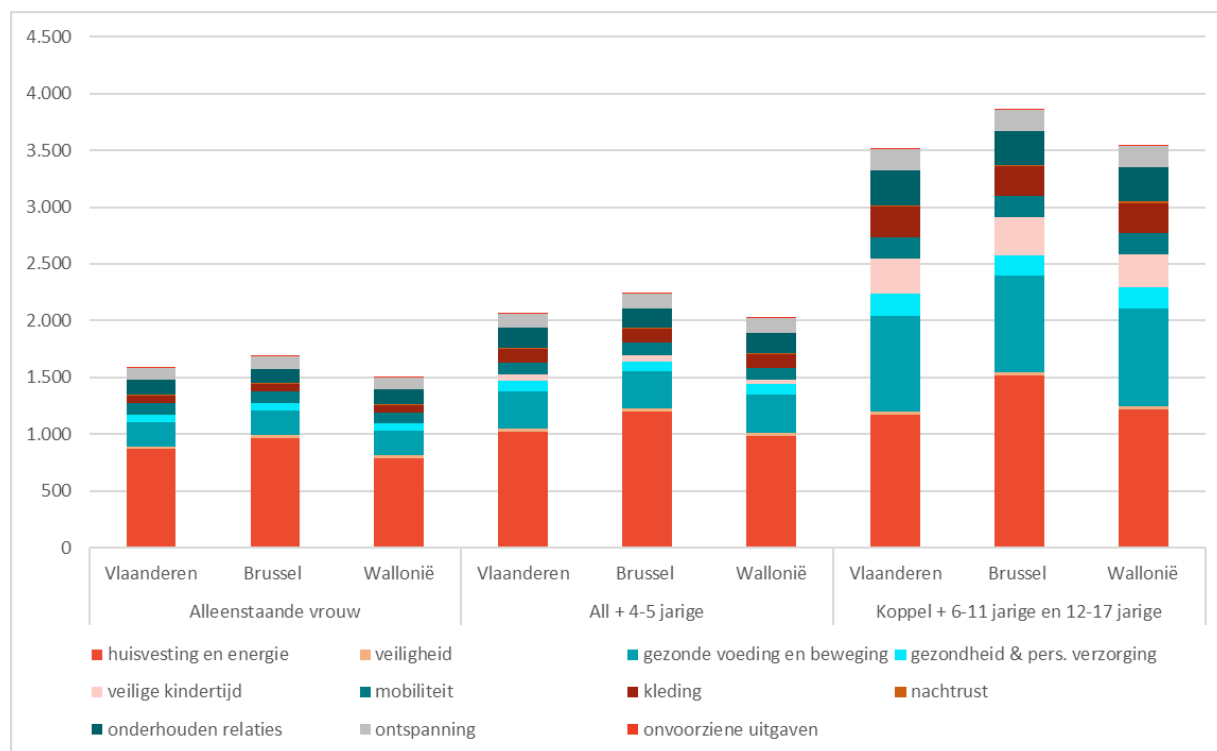

Hoofdstuk 14. Het totaalbudget

Hierboven beschreven we welke producten en diensten om welke reden werden opgenomen in de verschillende korven van de referentiebudgetten. In dit hoofdstuk brengen we de verschillende budgetcomponenten samen. Deze totaalcost vertegenwoordigt het inkomen dat minimaal noodzakelijk is om volwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen. Zoals toegelicht in Hoofdstuk 1 en Hoofdstuk 15 illustreren de referentiebudgetten een ondergrens omdat ze worden berekend voor typegezinnen die in relatief gunstige omstandigheden leven (alle gezinsleden verkeren in goede gezondheid, zijn goed geïnformeerd, wonen in een omgeving waarin een auto niet noodzakelijk is en beschikken over voldoende competenties om het gezinsbudget economisch te beheren). Figuur 1 illustreert de hoogte van de referentiebudgetten voor drie typegezinnen die hun woning huren op de private woningmarkt en niet actief zijn op de arbeidsmarkt. Het totaalbudget voor een alleenstaande vrouw in Vlaanderen, Brussel en Wallonië bedraagt resp. 1.590 euro, 1.690 euro en 1.508 euro. De verschillen tussen de drie Belgische regio's zijn relatief klein en hoofdzakelijk toe te schrijven aan de verschillen in huisvesting (zie Hoofdstuk 6). Voor een éénoudergezin met een kleuter die voltijds inwoont bij zijn moeder ligt het referentiebudget 30 tot 34% hoger en bedraagt in Vlaanderen, Brussel en Wallonië resp. 2.065 euro, 2.247 euro en 2.030 euro. Een koppel met twee opgroeiende kinderen in het lager en secundair onderwijs heeft minimaal 3.518 euro nodig wanneer het een kwaliteitsvolle woning huurt in Vlaanderen. In Brussel en Wallonië gaat het om resp. 3.869 euro en 3.549 euro. Wanneer deze gezinnen de mogelijkheid hebben om een woning te huren op de sociale huisvestingsmarkt, dan dalen de referentiebudgetten voor de drie typegezinnen met 11% à 26%.

Figuur 1: Referentiebudgetten voor drie typegezinnen (niet actief op de arbeidsmarkt) die een private woning huren, maandbedragen in euro, 2024 Q2.

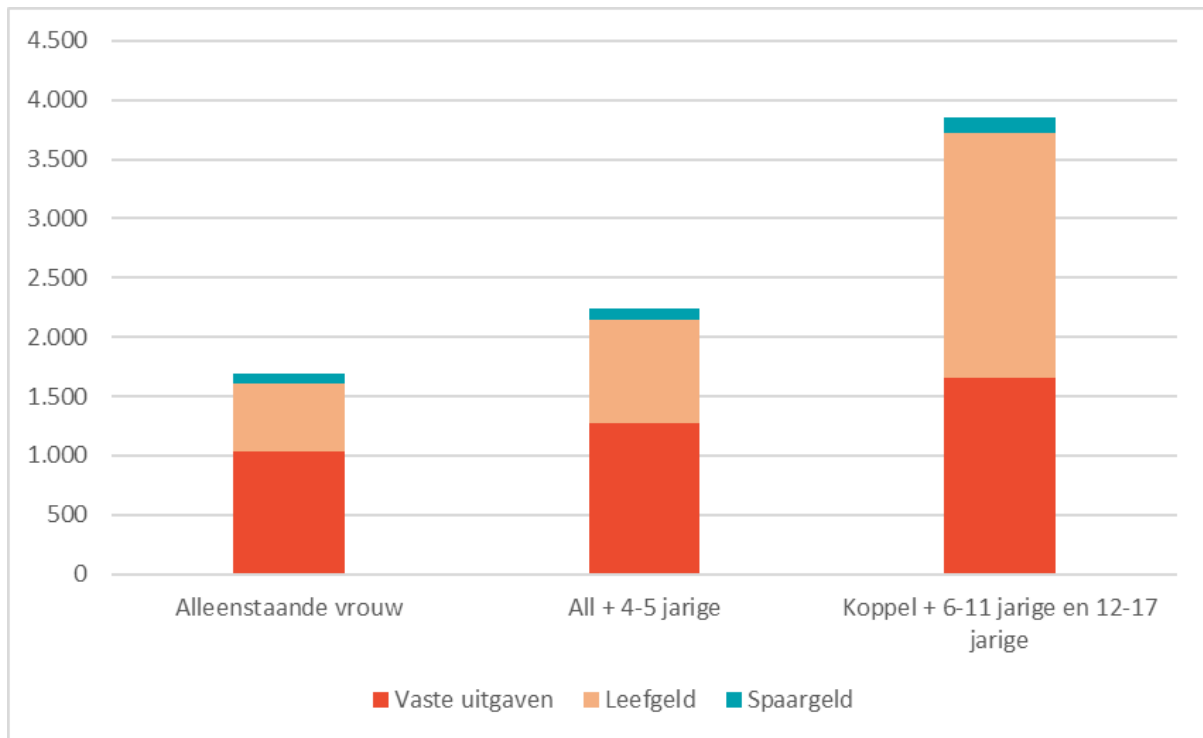
Wat opvalt is de grote hap die huisvestingskosten (huur, energie en een klein budget voor onderhoud) voor hun rekening nemen. Voor de geïllustreerde gezinstypes die een private woning huren bedraagt dit tussen de 782 euro tot 1514 euro per maand. Omdat er veel schaalvoordelen verbonden zijn aan deze kosten, gaat het voor alleenstaanden en éénoudergezinnen met een jong kind over 48% tot 57% van het totale budget. Indien gezinnen terecht kunnen op de sociale huisvestingsmarkt, dan nemen de huisvestingskosten tussen 34 tot 42% van het totale referentiebudget voor hun rekening.

De tweede grootste uitgavepost in de referentiebudgetten is de korf « gezonde voeding en beweging ». Die bedraagt ongeveer 218 euro voor een alleenstaande in de drie regio's en ligt bijna vier keer zo hoog voor een koppel met twee opgroeiende kinderen (lager onderwijs en secundair onderwijs). Er gelden dus weinig schaalvoordelen voor deze korf. Voor koppels met twee kinderen (lager en secundair onderwijs) bedraagt het aandeel van voeding in het totale referentiebudget 22 à 24%; voor alleenstaanden 13%. Na huisvesting en voeding is de korf voor het « onderhouden van relaties » met 7 à 9% de derde grootste uitgavepost. De korven « kleding », « ontspanning », « gezondheid en persoonlijke verzorging », « veilige kindertijd » en « mobiliteit », nemen vervolgens een budgetaandeel voor hun rekening tussen 2% en 9%. De drie kleinste budgetposten zijn deze voor « nachtrust », « veiligheid » en onvoorziene uitgaven. Hun aandeel bedraagt hoogstens 2% van het totale noodzakelijke budget. Onvoorziene uitgaven vertegenwoordigen geen aparte korf, maar een bedrag dat gezinnen toelaat om, bij pech of een ongeluk, hun duurzame consumptiegoederen (vb. een bed, stoel, ijskast) iets sneller te vervangen dan voorzien.

Hoewel het onderverdelen van uitgaven naargelang de behoeften die ze vervullen interessant is in de opbouw van een noodzakelijk gezinsbudget, zullen weinig gezinnen deze indeling gebruiken bij het budgetteren van hun maandelijkse uitgaven. De meeste gezinnen maken in realiteit geen onderscheid tussen bijvoorbeeld enerzijds het budget voor gezonde voeding en anderzijds het budget voor frisdranken, snacks en uit eten gaan in de korf « onderhouden van relaties ». Evenmin zullen weinigen apart geld begroten voor het aankopen van onderhouds- (korf « huisvesting ») of wasproducten (korf « kleding »). Toch stellen we vast dat vele gezinnen hun gezinsbudget wel onderverdelen in mentale rekeningen en dat deze budgetteringsregels strikter worden toegepast naarmate het budget beperkter is¹. In eerste instantie reserveren gezinnen een deel van hun inkomen voor het betalen van alle vaste en onvermijdbare kosten. We noemen dit het niet-discretionaire inkomen. Gezinnen hebben voor het leveren van diensten als huur, verbruikerskosten of verzekeringen meestal een contract afgesloten dat moet worden nageleefd op gevaar te worden uitgesloten van deze dienstverlening. Wat daarna nog overblijft, is het discretionaire inkomen. Dit is het inkomen dat gezinnen vrij kunnen besteden. Die uitgaven kunnen worden onderverdeeld in leefgeld en spaargeld. Leefgeld is het geld dat gezinnen nodig hebben om hun doordeweekse uitgaven te bekostigen. Spaargeld is het geld dat op regelmatige basis opzij moet worden gezet voor het vervangen van duurzame consumptiegoederen (ijskast, diepvriezer, computer, ...) of voor het uitvoeren van verfraaiingswerken (schilderen, behangen, vervangen van vloerbekleding) aan de woning.

In de online tools (REMI, budgetcalculator, MELISA en STUFI) worden de referentiebudgetten gegroepeerd naar deze drie bestedingscategorieën (zie figuur 2). Opvallend is het groot aandeel van vaste en onvermijdbare kosten. Zij nemen 61% van het referentiebudget van een alleenstaande vrouw (Brussel) voor hun rekening.

Figuur 2: Referentiebudgetten voor drie typegezinnen (niet actief op de arbeidsmarkt) die huren op de private huisvestingsmarkt geordend naar bestedingscategorieën, maandbedragen in euro, 2024 Q2, Brussel

Voor de vaste kosten gelden heel wat schaalvoordelen. Voor koppels met kinderen (lager onderwijs en secundair onderwijs) bedraagt dit percentage 43%. In vergelijking met de vaste kosten, neemt het noodzakelijke leefgeld (voor voeding, kleding, gezondheid en verzorging, onderwijs, onderhoud en herstel van de woning, ontspanning, onderhouden van relaties en mobiliteit) een kleinere hap uit het gezinsbudget van alleenstaanden en van alleenstaanden met één kind, met name 34 en 39%. Voor de koppels met twee opgroeiende kinderen is dit echter niet het geval. Het kleinste aandeel in het gezinsbudget (4 à 5%) moet worden voorzien voor het vervangen van duurzame consumptiegoederen. Net als bij de vaste kosten spelen hier zeer grote schaalvoordelen.

ⁱ Thaler, R. H. (1999). Mental accounting matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 12, 183-206.